

A beás cigányok a leginkább alkalmazkodók, de az ő sorsuk sem könnyű a magyar-horvát-szerb háromszögben... Több tízezer cigány él a Dráva és a Száva között, s túlságukon három honban: Magyarországon, Horvátországban és Szerbiában. 600 éve érkeztek az elsők, a többség a 19. század elején a romániai csoportos rabszolgaság elől menekült erre a tájra, amely történelme során sokáig volt (magyar-horvát a monarchiában 1918-ig, szerb-horvát még az 1. világháború után is) közös állam.

Főleg beások, akik egykor famegmunkálásból, teknővájásból, kanalak faragásából éltek: a szerbiai Bácsmonostoron megélhetésük forrása még mindig a fa, amit a folyóból halásznak ki, igaz, ma már inkább tüzelőnek. A tapasztalatok szerint a beások hajlandók leginkább beilleszkedni a többségi társadalomba. Nem szeretik, ha újmódián romának szólítják őket, ők cigánynak vallják magukat. A szó jelentése: érinthetetlen. A gyakorlatban azonban ez nem így van. Maguk is tehetnek az amúgy túlzott előítéletekről, melyek idővel az Európai Unióban oldódhatnak föl.

Magyarország, Somogy megye, Babócsa, Fürdő utca 6. Először azt hittem, eltévedtem. Pompás kinézetű, manzártos ház magasodott fölém, gondozott kert ölelte körül rengeteg rózsával s gyümölcsfákkal, alattuk frissen nyírt gyep hasalt. Már nyúltam volna a mobiltelefonért segítséget kérni, amikor fiatalember lépett a faragott fával borított teraszra, s beinvitált nevelőapjához, Kalányos Istvánhoz.

Házigazdám Jézushoz hasonlóan egy istálló sarkában, bárányok között született 1951-ben. Anyja, a beás cigánylány Míra az egykori Jugoszláviából menekült át Magyarországra mindenórásan, a háborgó Mura folyón átkelve, mert úgy érezte: „odaát” üldözik őket.

– Édesanyám aranypalotát álmódott nekünk gyermekkoromban, ha éhesek voltunk, de már nem hiszek a mesékben. Bármilyen sok jót gondolok az Európai Unióról, a segítségükkel is nehéz lesz a magyarországi cigány közösség fölemelése – vélekedett Vekker. (Kalányos Istvánt így hívják messzi vidéken, mindig időben figyelmeztet ugyanis a problémákra.) – Az 1990-es rendszerváltás óta sem látom nyomát a jó irányúnak, lényeges változásnak, bár évente sok-sok milliárd forint forog kézen-közön a felzárkóztatás érdekében. A támogatások elköltését azonban sem itthon, sem Brüsszelből nem ellenőrzik megfelelő alapossággal. Mindegyik

pártnak megvannak a díszcigányai, kisebbségi megélhetési politikusai, akik csak négyévenként, a választások előtt ismerik meg a nemzetiségükhöz tartozókat. Maguknak viszont megtalálták az utat, sőt kikövezték a húsfazékig. Az érdekvédelemre hivatott Cigány Kisebbségi Önkormányzatok sajnos nem töltik be szerepüket, hatáskörük szinte nincs, s az aprópénzük is egyre kevesebb. Inkább vicces mint hasznos, hogy néhol fölsejlik a háttérben a vajda romantikusnak vázolt alakja, mint aki rendet tarthatna a cigány közösség körében.

– A tömegeknek a segélyen kívül nem jut pénz, azt meg elviszi a villany és víz költsége, s emiatt egész térségek élnek mélyszegénységben – festett sötét képet Vekker. – A cigányok nagyobb része beteg (a nők 62 százaléka dohányzik terhessége alatt is), de nincs pénzüik gyógyszerre. Ilyen körülmények között csoda, ha valaki ki tud emelkedni tanulás révén. A jó munkahely pedig maga volna a megváltás, de cigányt nem alkalmaznak ha van más, sok a teendője emiatt az Egyenlő Bánásmód Hatóságnak.

Az 1981-es népszámlálási adatok szerint Magyarországon 380 ezren vallották magukat cigánynak, húsz esztendő múlva, 2001-ben csupán 190 ezren. Arányuk a teljes népesség körében azonban nyilvánvalóan nőtt, ma 800 ezren lehetnek, a kisszámú roma értelmiség szerint akár egymillióan is. A színvallás beszűkülésének egy oka lehet: félnek. Magyarországon a Jobbik nevezetű parlamenti párt a cigány- illetve zsidóellenességre építi politikáját. (Vekkert a Jobbik meghívta előadni fórumára. Azt mondja: a cigányságot védi, de egyes romlott cigányokat nem). A párt a fa- és tyúklopásokkal leginkább terhelt országrészekben népszerű, ahol a betiltott, mégis gyakran felvonuló Magyar Gárda által ígér nagyobb rendet. A konfliktus tervezhető, hiszen az éhség továbbra is nagy úr lesz, főképp ahol sok a kisgyermek.

Aznap ülésezett Budapesten a Cigányügyi Egyeztető Tanács, amikor Babócsán jártam. Orbán Viktor miniszterelnök azt mondta: nem problémaként, hanem rejtett erőforrásként tekint a cigányságra. A cigányság nem csak diszkriminációs, emberjogi kérdés, hanem gazdasági és szociális kihívás is. A Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia fejlécén gróf Tisza István néhai miniszterelnököt idézik, aki azt mondta: Mindenkinek éreznie kell, hogy a nemzeti közösség tagja.

Magyarország 2004-ben lépett be az Európai Unióba, amitől nagyon sokan csodát reméltek. Ezt követően viszont megszigorították az állattartás szabályait is, közte azt, hogy milyen körülmények között lehet disznót vágni, ami tovább rontott a cigányság életkörülményein.

A gondokat tetézte, hogy az 1990-es rendszerváltás óta a beások kiszorultak a mezőgazdasági

és építőipari segéd munkából, ami számukra addig megélhetést jelentett. Vekker útja sikeresebben alakult: olajipari pályája csúcsán egyetlen cigányként kivitték fűrómesternek Irakba, ahol nagyon jól keresett. Két saját gyermeke után kilenc fogadottat nevelt föl, többen rendőrök, katonák, gazdálkodók lettek. Most már csak Péter él velük, aki szakácsnak tanul. Vekker augusztusban nyugdíjas lesz, akkor jó beáshoz illően még többet faraghat fát (a kanalakat, tálcákat, virágládákat eddig is a barátainak adta, majd még többet örülhetnek).

Kalányosék az egykori Jugoszláviában, a ma horvátországi Muraszterdahelyen éltek. 1951-ben indultak északra a cigányok tömegei, mert Titó idejében – a visszaemlékezések szerint – útalták, megvetették őket. A végső lökést egy friss ijedelem adta, amikor meglátták, hogy Lendván a Korona étterem elé holtan kiterítenek egy egész cigány családot.

P. I. magyar-horvát kettős állampolgár azt mondja most: a horvátok is lenézik a cigányokat, de nincs ellenük olyan gyűlöletkampány, mint Magyarországon. Jugoszlávia felbomlása óta jellemző, hogy sok gyermek nem jár iskolába, s a többségi társadalomhoz képest arányaiban több a cigány bűnöző. Ettől az sem tartja vissza őket, hogy északon, a Dráva és a Száva között élők mélyen hívő katolikusok, s a Tízparancsolat azt is írja: Ne lopj! Errefelé korábban főképp a toll- és textilkereskedésből reméltek megélhetést, most aki teheti Ausztriában és Németországban „vasaz”. Vannak még putrik, de sok módosabbá vált cigány szép házat épített a régi kalyiba helyébe. Bjelováron pedig úgy segítenék a mielőbbi beilleszkedést, hogy a horvátok közé, minden negyedik házba költöztettek cigány családokat.

Horvátország július elsejétől az EU tagja, amit sok határmenti településen is tűzijátékkal ünnepeltek. Kalányosék rokonai is örültek. Pedig az Európai Bizottság legutóbbi jelentése leszögezi: az unióban keveset tesznek a romákért. A szociális ügyekért felelős biztos, a magyar Andor László azt mondta: papíron sok minden jól néz ki. Vannak helyenként jó példák, ahol jelentős EU-s pénzzel sikerült előre mozdítani az integrációt. Most azt vizsgálják, hogyan lehetne más, fontos uniós ügyekkel ötvözni a romák gondjainak megoldását, ilyen például a társadalombiztosítás. Az EU biztos szerint a mozgásszabadságot biztosítani kell – ezért futhattak el Közép-Európából a romák a kontinens jómódú országaiba, vagy akár Kanadáig –, de a végleges megoldást az otthon maradás, a beilleszkedés, az iskolába járás jelentheti.

Utóbbinak köszönheti kiemelkedését a roma származású Járóka Lívia, aki 2006-ban megkapta Az év Európai Parlamenti képviselője díjat az igazságosság és alapvető emberi jogokért kategóriában. Cigány diákok a magyar közép-, és felsőoktatásban – erről írta szociológiai doktori disszertációját. Legutóbb idén májusban hívta föl a figyelmet a romák fokozott sebezhetőségére Brüsszelben egy emberkereskedelemről tartott konferencián (Zürichben az utcai prostituáltak 85 százaléka Magyarországról érkezett cigány).

Horvátországban sem igazán jó cigánynak lenni, ezt támasztja alá, hogy becslések szerint 60 ezren élnek az országban, de a 2011-es népszámlálás szerint mindössze 16.675-en vallották magukat annak. Itt 2007-ben választották parlamenti képviselőnek az első cigányt, a vélemények nagyobb része szerint ez nem változtatott a népcsoport gondjain. Talán a két hónapja alakult Roma Interparlamentáris Szervezet előremozdít majd, melynek tagja tucatnyi horvát, magyar, szerb, szlovák, román és macedón országgyűlési képviselő. Az elnök szerb. Az EU-ügyekben eljáró követ a magyar Berényi László, aki abban látja munkájuk lényegét, hogy az egyes problémákra már megoldást találók átadják tapasztalataikat a többieknek. Utat mutatnak. Kérnek és javasolnak „fölfelé” és „lefelé” egyaránt.

A tét nem kicsi, hiszen az európai kontinensen 10-12 millió cigány él, átlagéletkoruk 25 év. Helyzetük 2010-ben került előtérbe, amikor Franciaországban megkezdtek illegális telepeik fölszámolását, s a főként bolgár és román romák hazatoloncolását. Vajon milyenek a remények Szerbiában, amely az EU-ba igyekszik, de ehhez a becslések szerint még öt-hat évre szüksége van?

Májusban hét fős magyar küldöttség tett látogatást Szerbiában, élén Balog Zoltán emberi erőforrás miniszterrel. Céljuk kifejezetten az EU-csatlakozás előkészítése volt, ezen belül a roma felzárkóztatás ügye. Egyetlen cigány volt a csapat tagja, a Somogy megyei beás Bogdán Imre, a Kaposvári Napkerék Egyesület elnöke. (A napkerék az Indiából származó cigányság jelképe.)

Szerbiában a 2011-es népszámlálási adatok szerint a legnagyobb kisebbség a magyar (254 ezer, 3,5 %), a második pedig a cigány (147 ezer, 2 %, ennél biztos jóval többen vannak). Ez a Vajdaságra hangsúlyosan igaz. – Nem a beilleszkedést (integrációt), hanem a befogadást (inklúzió) tartják fontosnak, amivel lehet, hogy előttünk járnak – foglalta össze a tapasztalatait Bogdán Imre. – Erre építettek ki hálózatot: Vajdaság tartományban százötven pedagógiai asszisztensnek a befogadás segítése a feladata, az EU támogatásával. Cigánynak kell lenniük, legalább érettségit követelnek tőlük, s más teendőik mellett rendszeresen látogatják a családokat. Hiszik, hogy nem szégyen szeretni a népüket és ezért is örömmel teszik a dolgukat.

Stevan Nikolics tartományi cigány vezetőnek komoly respektje van: általában egy kávé mellett beszél ki és oldják meg a gondokat az intézmények vezetőivel. Jónak láttam a befogadó készséget, aminek errefelé vannak hagyományai: például a délszláv háború alatt megesett, hogy egyetlen éjszaka alatt ötszáz cigány menekült Szabadkára, s nem volt emiatt tiltakozás. Igaz: ők ha kellett akkor utat építettek, részt vettek a többségi nemzet feladatainak

Cigány út: a magyar roma a gárdától tart, a horvát reménykedik

Írta: Administrator

2013. július 06. szombat, 07:36 - Módosítás: 2013. július 09. kedd, 07:06

megoldásában. A szerbek nem bántják őket, tudják, hogy öregszik a társadalom, s emiatt is szükség van minél több munkavállalóra, aki adót fizet. Azokon a településeken, ahol van munka, nem láttam koszos cigány gyermeket és elhanyagolt portát. – Szerbiában nincs szegregáció (elkülönítés) – állapította meg Bogdán Imre. – Még ha tetves is a cigány gyerek, várják az iskolába, ahol majd kiirtják róla.

Tennivaló ezen túl is van még. S több annál, mint hogy a cigányság himnuszának utolsó két sorát, „Megátkoztál, meg is vertél/Örök csavargóvá tettél” Magyarországon így változtatták meg: „Megáldottál, megváltottál/ Országodba befogadtál.”

Bár lenne így! De ez egyelőre nagyon optimista óhaj. Némi reményt jelent az Európai Unió első ízben megfogalmazott, 2020-ig érvényes romastratégiája, melyet 2011-ben, a magyar elnökség végén fogadtak el Járóka Líviaelőterjesztésében. Utolsó mondatával Vekker is gyakran sürget: „Eljött az idő, hogy a jó szándékot konkrét tettek kövessék.”

(Forrás: sonline.hu / Czene Attila)